

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора архітектури,
професора, завідувача кафедри реконструкції,
реставрації архітектурних об'єктів
Харківського національного університету будівництва та архітектури
Черкасової Катерини Тимофіївни
на дисертаційне дослідження
Брич Марії Тарасівни на тему
**«Архітектурно-просторова організація музеїв
під відкритим небом в Україні»,**
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури
за спеціальністю 18.00.01 «Теорія архітектури,
реставрація пам'яток архітектури»

Аналіз дисертації Брич М.Т. «Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим небом в Україні», автореферату та опублікованих за даною темою наукових праць і матеріалів дозволяє сформулювати наступні висновки щодо оцінки роботи:

І. Актуальність теми дисертації

Відповідно до останніх рекомендацій UNESCO, на історичних територіях слід брати під охорону райони, які мають сукупність цінних елементів історичного, архітектурного, містобудівного та ландшафтного характеру. Поширеною формою збереження містобудівної спадщини в Україні є заповідник. Однак, значно більші можливості передбачає форма музею під відкритим небом, особливо при правильній їх архітектурно-просторовій організації.

Переосмислення функціональних процесів музеїв під відкритим небом, експонування в них пам'яток різних видів і типів, нематеріальної культурної спадщини та оточення, спричинили появу нових типів таких закладів. Згідно з дослідженням, в Україні представлені не всі з них. Трансформація початкової концепції таких музеїв перетворила їх на багатофункціональні соціокультурні заклади, що зумовило потребу пошуку нових пропозицій архітектурно-просторової організації і сучасного використання комплексних історико-культурних пам'яток.

На сьогодні в Україні немає сформованої системи музеєфікаційних заходів, яка б дозволила найповніше розкрити потенціал складних пам'яткових об'єктів – архітектурних, містобудівних ансамблів і комплексів, нерухомих пам'яток археології, науки і техніки, пам'ятних місць. Актуальним дане дослідження робить саме пошук способів їх сучасного використання та збереження, в тому числі у формі музеїв під відкритим небом.

Питання створення таких музеїв в нашій державі часто розглядаються з точки зору музеєлогії та культурології, а практичні рекомендації переважно стосуються традиційної форми музеїв народної архітектури і побуту або заповідників. Брич М.Т. у своїй роботі висвітлює проблеми організації музеїв під відкритим небом різних типів. Також вона розглядає можливості втілення запропонованих принципів і підходів в Україні, що є суттєвим для збереження комплексних пам'яток.

Отже, викладені дисертанткою аргументи переконують в актуальності і своєчасності даного дисертаційного дослідження. Дисертація Брич М.Т. є важливою науковою працею, що має на меті визначення засад архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом в Україні.

2. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатньо високий рівень теоретико-методологічного та емпіричного обґрунтування, про що свідчить використання широкої джерельної бази і достатнього масиву аналітичних даних. Вірогідність викладених у роботі тверджень забезпечується апробацією отриманих результатів на науково-практичних конференціях та достатньою кількістю публікацій. В роботі використано широкий спектр методів дослідження, що свідчить про високий рівень наукової підготовки. Зокрема, заслуговує на увагу покладена в основу дослідження наукова проблема, що отримала достатнє методологічне опрацювання.

Достовірність одержаних науково-практичних результатів обумовлюється глибоким аналізом вітчизняного і закордонного теоретичного надбання, значного обсягу аналітичної та емпіричної інформації, а також нормативно-

правової бази. Наукові положення, висновки та рекомендації корелюються з сучасними світовими тенденціями формування архітектурно-просторового вирішення музеїв та їх експозицій.

Дисертація та автореферат виконані на високому теоретичному і методичному рівні. Виправданим необхідно вважати цитування інших фахівців, що досліджували суміжні наукові проблеми. Це суттєво збагатило дисертаційну роботу і дозволило оцінити стан наукової проблематики, що досліджувалася.

Основні положення роботи, які сформульовані автором особисто, характеризуються науковою новизною. Зокрема, уперше систематизовано принципи, методи та засоби архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом різних типів, визначено їх подібні і відмінні риси. Виділено засоби та підходи до створення експозицій під відкритим небом, обґрунтовано доцільність використання в них окремих мультимедійних технологій. Брич М.Т. окреслює можливі напрямки подальшого розвитку музеїв під відкритим небом в Україні і дає практичні рекомендації для їх ефективного функціонування.

Автором розширено термінологічний апарат та удосконалено класифікацію сучасних типів музеїв під відкритим небом, запропоновано шляхи покращення законодавчого регулювання музейної та пам'яткоохоронної сфери.

Подальший розвиток отримала тематика охорони історико-культурної спадщини України, в тому числі дослідження архітектурно-просторової організації існуючих музеїв під відкритим небом в Україні.

Можна констатувати, що наукова новизна та висновки сформульовані чітко і дозволяють вирішити поставлені задачі. Ознайомлення зі змістом дисертації, основними публікаціями та авторефератом дозволяє визнати, що мету дослідження виконано.

3. Теоретична та практична значимість дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Брич М.Т. має важливе практичне значення, насамперед у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані в розробці науково-проектної документації для створення музеїв під відкритим

небом, для формування територіальних та туристичних програм розвитку, для практичної архітектурно-будівельної діяльності.

Результати роботи, зокрема підходи до збереження та сучасного використання пам'яток архітектури, археології, історії, науки і техніки, можуть бути використані для організації навчального процесу та методичної роботи у вищих навчальних закладах у напрямку теорії архітектури, реставрації нерухомої культурної спадщини та музеєзнавства, а також у науковій та навчальній літературі з історії і теорії архітектури, у суміжних галузях: мистецтвознавстві, краєзнавстві, пам'яткоохоронній діяльності.

4. Оцінка структури та змісту дисертації

Дисертація складається із словника термінів, вступу, чотирьох розділів та висновків, викладених на 177 сторінках. Робота включає таблиці, ілюстрації, додатки. Перелік використаних джерел містить 282 найменування. Структурні частини дисертаційної роботи внутрішньо пов'язані між собою і становлять органічну єдність. Зміст дисертації відповідає обраній темі, характеризується логічністю та комплексністю.

Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри Дизайну та основ архітектури Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» – «Дизайн в системі природи, суспільства і архітектури. Збереження навколишнього середовища та сталий розвиток» (номер державної реєстрації 0108U010396).

Оформлення дисертаційної роботи відповідає державним стандартам. В авторефераті відображені структура, основні положення, зміст і концептуальні висновки дисертаційного дослідження.

У **Вступі** дисертації обґрунтована актуальність роботи та її новизна, сформульовані мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Визначено наукову новизну результатів, їх теоретичне і практичне значення.

У **першому розділі «Історіографія, джерельна база та методичні основи дослідження»** детально розглянуто наявні наукові дослідження музеїв під відкритим небом в Україні та за кордоном, а також нормативно-правове забезпечення, що стосується таких закладів. Наукове зацікавлення викликають

пропозиції уточнення термінології та удосконалення класифікації сучасних музеїв під відкритим небом. Важливим є акцентування теми поєднання сукупності цінних елементів історичного, архітектурного, містобудівного і ландшафтного характеру в експозиціях існуючих музеїв і розкриття потенціалу архітектурних пам'яток шляхом використання територій під відкритим небом. Також у першому розділі описано методику дослідження.

У другому розділі «Досвід і світові тенденції в організації музеїв під відкритим небом» ґрунтовно проаналізовано історію формування музеїв під відкритим небом, визначено можливі шляхи їх подальшого розвитку. Хоча у центрі дослідження є українські музеї, для порівняння та формування загальної картини сучасного стану їх розвитку, дисертантка розглядає також численні музейні заклади, що вже існують у різних частинах світу, виділяючи загальні тенденції та специфічні риси їх архітектурно-просторової організації. Високий рівень роботи засвідчує виділення тих характеристик позитивних прикладів, які доцільно і ефективно буде використовувати в Україні для усунення проблем місцевих музеїв під відкритим небом та вдосконалення їх подальшого функціонування.

У третьому розділі «Засади архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом» наведено загальні рекомендації щодо основних етапів створення музею – починаючи з вибору пам'яток, на основі яких створюватиметься музей, продовжуючи формуванням об'ємного рішення та архітектурного планування і завершуючи створенням експозиції. При формулюванні даних рекомендацій за основу взято форму багатофункціонального музейного комплексу. На думку дисертантки, такі заклади можуть мати соціально-економічний ефект, що позитивно впливатиме на розвиток територій. Новаторством автора є увага до використання сучасних мультимедійних технологій та їх впливу на організацію простору в музеях під відкритим небом.

У четвертому розділі «Алгоритм створення та архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом в Україні» всі визначені у попередньому розділі рекомендації систематизуються і складають загальний

алгоритм розробки проекту архітектурно-просторової організації музею під відкритим небом в Україні з урахуванням його особливостей. Зазначений алгоритм побудований на розробленій автором класифікації. Теоретичне втілення його роботи представлено у пропозиції створення музею під відкритим небом на основі історико-культурного заповідника «Давній Пліснеськ» у Львівській області, на що є документ впровадження. Знаковим у даній пропозиції є спроба формування саме музейного комплексу - разом із розташованим поруч ансамблем Підгорецького замку, залученням до музею навколишніх сіл, конкретних пам'яткових об'єктів та історичного ландшафту в цілому.

У **Висновках** Брич М.Т. досягла мети дисертаційної роботи, показала свій погляд на поставлені науково-практичні завдання та аргументувала пропозиції щодо їх вирішення.

Структура дисертації є обґрунтованою та переконливою, що дало можливість автору розкрити зміст проблеми, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати рекомендації. Розділи дисертації є завершеними, цілісними та послідовно логічними.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Положення, висновки і рекомендації дисертації пройшли апробацію на більш ніж десяти наукових та науково-практичних конференціях. На їх основі опубліковано 17 наукових праць, зокрема 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, а також 9 інших публікацій, матеріалів і тез наукових конференцій.

Наукові положення та висновки, представлені у дисертації, є обґрунтованими та детально розкритими в рукописі. Результати вирішення поставлених завдань складають цілісне та завершене дослідження. За змістом дисертаційна робота Брич М.Т. відповідає паспорту спеціальності 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури».

6. Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Загалом дисертаційне дослідження Брич М.Т. здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Проте, необхідно вказати на окремі зауваження та рекомендації, з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1. При дослідженні термінологічних аспектів, розглянувши велику кількість аналогів, дисертантка намагається удосконалити і уніфікувати їх. Проте, у тексті дисертації сама використовує декілька синонімічних або подібних між собою понять. При здійсненні дослідження доцільно притримуватися однієї визначеної термінологічної системи.

2. Аналізуючи питання створення і функціонування музеїв під відкритим небом, Брич М.Т. часто приділяє надмірну увагу соціальним, термінологічним та іншим аспектам. Натомість, варто було б більше акцентувати основну увагу на тематику дослідження, а саме архітектурно-просторову організацію, зокрема в третьому розділі дисертації «Засади архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом».

3. Деякі висновки, показані в таблицях та ілюстративних матеріалах, недостатньо чітко представлені описово, що особливо важливо для підрозділів 3.3 «Організація архітектурно-планувальної та об'ємно-просторової структури музеїв під відкритим небом», 4.1. «Специфічні риси архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом різних типів» та 4.2 «Особливості створення музеїв під відкритим небом в Україні». Зокрема, в підрозділі 4.2 доцільно було б конкретно розписати принципи, методи та засоби просторового та планувального рішення музеїв під відкритим небом кожного типу. Хоча інформація подана в таблицях, текстовій частині бракує структурованості і детальності, а розташування всіх ілюстрацій і таблиць в кінці тексту ускладнює сприйняття матеріалу.

4. На сучасному етапі формування методології збереження культурних ландшафтів, що знаходиться на стадії становлення в Україні, питання створення нормативної документації на пропоновану типологію музеїв під відкритим небом, є передчасним. Достатнім для даної роботи є загальні принципи організації музеїв під відкритим небом, представлені в редакції

автора дисертації, які встановлюють типологію об'єктів охорони, особливості соціокультурної адаптації пам'яток, принципів положення щодо організації інфраструктури об'єктів туристичної діяльності.

5. В тексті автореферату та дисертації присутні редакційно-стилістичні і технічні помилки й неточності.

Однак, вказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Брич М.Т., не знижують наукову новизну та не заперечують значущість її наукового доробку.

7. Висновок

Кандидатська дисертація «Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим небом» виконана на належному рівні, є завершеною, оригінальною та самостійною науковою працею, в якій отримано нові результати. Дана робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» щодо кандидатських дисертацій. Тому, її автор, Брич Марія Тарасівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури».

Офіційний опонент:

доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри реконструкції,
реставрації архітектурних об'єктів

Харківського національного університету
будівництва і архітектури

Черкасова Катерина Тимофіївна

К.Т. Черкасова

*Лідник засвідчує.
Нагальник виділу історв*

Вр Я. Кобзева